

The Investigating and Identifying of Socio- Economic Status on Attention, IQ and Social Development among 7 to 8 years-old girls

Hamzeh Moradi¹
Narges Zalnezhad²

¹Assistant professor of Allame Amini, Farhangian university, Tabriz, Iran

²Masters of Allame Amini, Tabriz District 3 Department of Education, Tabriz, Iran

Corresponding author: moradihamzeh@yahoo.com

Received: 2022/10/5

Accepted: 2023/03/14

Abstract

Background and Objectives: Socio-Economic Status (SES) is one of the irreversible factors that may effect on attention, IQ and social development. Therefore, the purpose of this study is to compare the attention, IQ and social development of girls aged 8 to 9 in marand city in two high and low socio-economic statuses.

Methods: In this semi experimental study, 123 girls 8 and 9 years old based on the data from the socio-economic status questionnaire in two groups with high (n=60) and low (n=63) socio-economic status. To measure attention, IQ and social development, Boonderle Attention Test, Goddance Designer Test and Weinland Social Questionnaire was used. Data were analyzed using two-way ANOVA(p<0.05).

Findings: The results of the research showed that the main effect of socioeconomic status on the amount of attention and IQ is significant. Though, the interactive effect of the amount of attention and IQ between experimental groups was not significant. However, in relation to the social development variable, the results showed that the main effect was significant only in the socioeconomic status group. In addition, the interactive effect between experimental groups on social development variables was significant.

Conclusion: Based on these findings, the high socio-economic status may increase the attention, IQ and social development of girls aged 8 to 9.

Keywords: Socio-Economic Status, Attention, IQ, Social Development.

بررسی و شناسایی وضعیت اجتماعی - اقتصادی بر میزان توجه، بهره‌ی هوشی و رشد اجتماعی دختران ۸ تا ۹ ساله

حمزه مرادی^۱

نرگس زال نژاد^۲

^۱استادیار پردیس علامه امینی تبریز، دانشگاه فرهنگیان، ایران
^۲کارشناسی ارشد، اداره آموزش و پرورش ناحیه ۳ تبریز

*نویسنده مسئول: moradihamzeh@yahoo.com

دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۱۳

پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۳

چکیده
<p>زمینه و اهداف: وضعیت اجتماعی- اقتصادی (SES) یکی از عوامل غیرقابل تغییری است که ممکن است بر بهره هوشی، رشد اجتماعی و شناختی اثر گذار باشد. بنابراین هدف مطالعه حاضر، بررسی و مقایسه میزان توجه، بهره‌ی هوشی و رشد اجتماعی دختران ۸ تا ۹ ساله شهرستان مرند در دو وضعیت اجتماعی-اقتصادی بالا و پایین می باشد.</p>
<p>روش‌ها: در این مطالعه علی مقایسه‌ای، ۱۲۳ دختر ۸ و ۹ ساله بر اساس اطلاعات حاصل از پرسشنامه وضعیت اجتماعی-اقتصادی در دو گروه با وضعیت اجتماعی-اقتصادی بالا و پایین (بالا = ۶۰n= پایین = ۶۳n=) و سنی ۸ و ۹ ساله قرار گرفتند. برای اندازه گیری میزان توجه از آزمون توجه بوناردل، بهره‌ی هوشی از آزمون ترسیم آدمک گودیناف و رشد اجتماعی از پرسشنامه اجتماعی واینلند استفاده شد. برای بررسی تفاوت در گروه‌ها از آزمون تحلیل واریانس دو طرفه استفاده شد.</p>
<p>یافته‌ها: نتایج تحقیق نشان داد که اثر اصلی وضعیت اجتماعی - اقتصادی و سنی در میزان توجه و بهره‌ی هوشی معنی دار است. ولی اثر تعاملی میزان توجه و بهره‌ی هوشی بین گروه‌های آزمایشی معنی دار نبود. با این حال، در رابطه با متغیر رشد اجتماعی نتایج نشان داد که اثر اصلی در گروه وضعیت اجتماعی - اقتصادی معنی دار بود. همچنین، اثر تعاملی بین گروه‌های آزمایشی در مورد متغیر رشد اجتماعی معنی دار بود ($p < 0.05$).</p>
<p>نتیجه گیری: براساس این یافته‌ها، به نظر می‌رسد وضعیت اجتماعی - اقتصادی بالا می‌تواند باعث افزایش میزان توجه، بهره‌ی هوشی و رشد اجتماعی دختران ۸ تا ۹ ساله شود.</p>
<p>کلمات کلیدی: وضعیت اجتماعی-اقتصادی، توجه، بهره‌ی هوشی، رشد اجتماعی.</p>

مقدمه

در بین عوامل موثر بر سلامت و پیشرفت کودکان نقش وضعیت اجتماعی- اقتصادی بیش از ۵۰ درصد و حتی بعضی از مطالعات نقش عوامل اجتماعی را تا ۷۵ درصد ذکر کرده اند (شهرکی و همکاران، ۱۳۹۵). وضعیت اجتماعی- اقتصادی با طبقه‌ی اجتماعی، درآمد، سطح سواد و دانش، و سطح اشتغال خانواده مشخص می شود که تمام این عوامل با یکدیگر در ارتباط اند (شاهسواری، ۱۳۹۱). بنابراین، وضعیت اجتماعی- اقتصادی یکی از عوامل غیر قابل تغییری است که ممکن است بر عملکرد شناختی و رشد اجتماعی کودکان اثر گذار باشد (بورنثو گارسس و همکاران، ۲۰۱۸). از این بین، یکی از عملکردهای شناختی بسیار مهم توجه است. توجه، مجموعه ای از سازوکارهایی است که امکان انتخاب درست را به مغز می دهد؛ در واقع توجه یک فرآیند انتخاب و گزینش است که این فرآیند به دلیل گنجایش محدود مغز برای پردازش اطلاعات لازم است و بنابراین یکی از عملکردهای شناختی مهم و اساسی در انسان به شمار می رود (حداد و همکاران، ۱۳۹۳). روانشناسان شناختی و فیزیولوژیست ها توجه را به عنوان فرآیند تمرکز یا محدود کردن منابع شناختی برای تسهیل درک یا فعالیت ذهنی و حرکتی تعریف می کنند. توجه و تمرکز به موضوعات درسی از ارکان یادگیری محسوب می شود و مطالعه بر روی کودکان نشان می دهد که کمبود توجه در کودکان باعث بروز رفتارهایی مانند کاهش توانایی شناخت، پیشرفت کمتر در مهارت های خواندن و کاهش اعتماد به نفس در کلاس درس می شود. توجه به مسائل شناختی مهم نظیر میزان توجه و هوش در سنین پایین، پیش شرط رسیدن به موفقیت در سنین بالا بوده و وضعیت اجتماعی- اقتصادی مطلوب یکی از راه های رسیدن به این مهم می باشد (صالحی و همکاران، ۱۳۹۶).

با این حال هوش از عوامل مهم دیگری در پرورش و پیشرفت کودکان است که متأثر از وضعیت اجتماعی- اقتصادی می باشد. به طوری که، مطالعات متعدد حکایت از ارتباط عوامل اقتصادی و اجتماعی با میزان بهره هوشی داشته اند. از این رو، نقش نسبی عوامل ژنتیکی و اجتماعی- اقتصادی در نمو شناختی هنوز ناشناخته باقی مانده است. اگر چه تنوع در هوش افراد ممکن است مربوط به عوامل ژنتیکی باشد، اما فاکتورهای اجتماعی- اقتصادی مهمترین تعیین کننده های میزان توجه و ضریب هوشی دوران کودکی است (درستی مطلق و همکاران، ۱۳۹۴). به طوری که، بر اساس مطالعات متعدد، جایگاه اجتماعی- اقتصادی نمرات بهره هوشی بهتر را در دوره نوپایی و اوایل کودکی پیش بینی می کنند (اس پی و همکاران، ۲۰۰۱ و روبرت و همکاران، ۱۹۹۹). همچنین کودکانی که در فقر به سر می برند، کاهش تدریجی در نمرات آزمون هوش نشان داده و وقتی به سن مدرسه می رسند، پیشرفت تحصیلی خوبی نخواهند داشت (بردلی و همکاران، ۲۰۰۱ و گوتمن و همکاران، ۲۰۰۳). علاوه بر این، درستی مطلق و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعه خود نشان دادند که بهره هوشی کودکان با توان اقتصادی خانوار ارتباط مثبت و معنی داری دارد. و کمترین میزان بهره هوشی در کودکان خانوارهایی دیده شد که در فقر به سر می بردند (درستی مطلق و همکاران، ۱۳۹۴). همچنین در تحقیقی دیگر نجات و همکاران (۱۳۸۵) به کاهش بهره هوشی در میان کودکان برخاسته از خانوارهای فقیر نسبت به خانوار های غیر فقیر اشاره کرده بودند (نجات و همکاران، ۱۳۸۵). پس نتیجه می گیریم که به دنبال توان اقتصادی خانوار قدرت خرید و تامین مایحتاج تغذیه ای کودکان افزایش یافته و این امر خود به ارتقاء بهره هوشی کودکان منجر خواهد شد (درستی مطلق و همکاران، ۱۳۹۴).

کودکان موجودات اجتماعی مجهز به مجموعه‌هایی از رفتارهایی هستند که این رفتارها برای شروع و تسهیل تعاملات اجتماعی اهمیت دارد. در واقع کودک در دوره ابتدایی زندگی خود برای نخستین بار با محیط ارتباط برقرار کرده، روابط اجتماعی خود را بنا می‌نهد و به مفهومی از خود می‌رسد. در این دوره ساختار شخصیت و رفتار انسان بنیان گذاشته می‌شود و کودک دایم با محرک‌های گوناگون دریافت شده در محیط، از طریق حواس مواجه می‌شود و از همه آنها به نحوی تأثیر می‌پذیرد، لذا توجه به تجربیات محیطی از اهمیت به سزایی برخوردار است (عمارتی و همکاران، ۱۳۹۰). اجتماعی شدن عبارت است از فرایند دوگانه‌ی تعامل و رشد، که به وسیله‌ی آن انسان‌ها یاد می‌گیرند چه کسانی هستند و چگونه با جامعه پیرامون خود که در آن زندگی می‌کنند ارتباط برقرار می‌کنند (محرابیان و همکاران، ۱۳۹۵). رهنما و علیین رفتار اجتماعی را در قالب سازگاری متقابل کودک با محیط اجتماعی و در رابطه با همسالان می‌داند و آن را فرآیندی تلقی می‌کند که کودک را قادر می‌سازد تا رفتار دیگران را درک و پیش بینی کرده، رفتار خود را کنترل نماید و تعاملات اجتماعی خود را تنظیم سازد (رهنما و علیین، ۱۳۸۴). رشد اجتماعی تحت تاثیر عوامل متعددی قرار دارد که نوع و چگونگی وضعیت آن‌ها ممکن است موجب تسریع رشد اجتماعی یا بر عکس موجب کندی آن گردد. این عوامل شامل خانواده، مدرسه، گروه دوستان، تلویزیون، جنسیت، نژاد و پایگاه‌های اجتماعی - اقتصادی افراد است و بر رشد اجتماعی فرد تاثیر می‌گذارد (آقاپور و همکاران، ۱۳۸۵). از این رو، محیط خانواده بویژه وضعیت اجتماعی - اقتصادی والدین از مهم ترین عوامل محیطی است که نقش بسزایی در رشد اجتماعی دوران کودکی را ایفا می‌کند و توسط محققان زیادی مورد مطالعه قرار گرفته است (طولابی و همکاران، ۱۳۹۵). به طوری که ابری و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان مقایسه رشد اجتماعی کودکان ۳ تا ۶ سال برخوردار و محروم از خدمات روستامهددا نشان دادند که کودکان برخوردار از خدمات روستامهدد نسبت به کودکان نابرخوردار از این خدمات از رشد اجتماعی بالاتری برخوردارند (ابری و همکاران، ۱۳۹۰). علاوه بر این، قادرپور و همکاران (۱۳۹۵) در مطالعه ای با عنوان مقایسه رشد حرکتی و اجتماعی کودکان دارای مادران شاغل و غیر شاغل گزارش کردند که بین رشد اجتماعی کودکان تفاوت معناداری وجود دارد (قادرپور و همکاران، ۱۳۹۵). بنابراین، با توجه به اهمیت میزان توجه، بهره‌ی هوشی و رشد اجتماعی کودکان و اینکه تحقیقاتی که در زمینه بررسی و مقایسه عوامل اقتصادی و اجتماعی بر میزان توجه، بهره‌ی هوشی و رشد اجتماعی کودکان انجام گرفته، محدود بوده و نتایج متناقضی را نشان داده‌اند، این پرسش مطرح می‌شود که آیا عوامل اجتماعی - اقتصادی خانواده بر میزان توجه، بهره‌ی هوشی و رشد اجتماعی کودکان ۸ تا ۹ ساله موثر است؟

روش پژوهش

تحقیق حاضر در قالب طرح نیمه تجربی و از لحاظ هدف کاربردی به صورت علی مقایسه ای انجام شد. جامعه آماری مطالعه حاضر را ۳۳۶ کودک ۸-۹ ساله‌ی شهرستان مرند با استفاده از اطلاعات اداره آموزش و پرورش شهرستان مرند از دو ناحیه با وضعیت اجتماعی - اقتصادی مختلف تشکیل دادند. برای جمع آوری داده‌ها از روش نمونه‌گیری خوشه ای و از اطلاعات حاصل از پرسشنامه وضعیت اجتماعی - اقتصادی از دو ناحیه با وضعیت اجتماعی - اقتصادی مختلف (بالا و پایین) استفاده شد. سپس کودکانی که مشکلات رفتاری، ادراکی و اجتماعی نداشتند، به عنوان آزمودنی در تحقیق حاضر شرکت کردند. لازم به ذکر است قبل از شروع بررسی این

اطمینان به آزمودنی‌ها و والدین آن‌ها نیز داده شد که تمامی اطلاعات به دست آمده از آن‌ها محفوظ بوده و در هر زمان که بخواهند، می‌توانند از ادامه شرکت در مطالعه کناره‌گیری نمایند. بر این اساس تعداد ۱۲۳ نفر انتخاب و در دو گروه با وضعیت اجتماعی-اقتصادی بالا و پایین (بالا $n=60$ و پایین $n=63$) و دو گروه سنی ۸ و ۹ ساله قرار گرفتند. لازم به ذکر است، تمامی مراحل اجرای آزمون در شرایط یکسان و استاندارد در ساعت ۸ تا ۱۰ صبح انجام گرفت. برای جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق، پرسشنامه وضعیت اجتماعی-اقتصادی والدین و پرسشنامه‌ی ویژگی‌های فردی، آزمون ترسیم آدمک گودیناف، پرسشنامه اجتماعی واینلند و آزمون دقت و توجه بوناردل، مورد استفاده قرار گرفته است.

پرسشنامه وضعیت اجتماعی-اقتصادی

جهت سنجش وضعیت اجتماعی-اقتصادی عموماً از پرسشنامه وضعیت اجتماعی-اقتصادی قدرت نما (۱۳۹۲) که دارای چهار مولفه: میزان درآمد، طبقه اجتماعی، تحصیلات و وضعیت مسکن و مجموعاً شش سوال جمعیت‌شناختی و پنج سوال اصلی است، استفاده می‌شود. مقیاس اندازه‌گیری این سوال‌ها در این پرسشنامه پنج گزینه‌ای و روش امتیازگذاری به ترتیب خیلی پایین = ۱ تا خیلی بالا = ۵ می‌باشد. اسلامی و همکاران (۱۳۹۲) روایی صوری و محتوایی پرسشنامه مذکور را توسط ۱۲ تن از متخصصین ورزشی مورد تایید قرار دادند، همچنین با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ پایایی پرسشنامه ۸۳ درصد به دست آمد (اسلامی و همکاران، ۱۳۹۲).

آزمون ترسیم آدمک گودیناف

برای اندازه‌گیری بهره‌های کودکان از آزمون ترسیم آدمک گودیناف استفاده شده است. این آزمون در سال ۱۹۶۳ توسط هریس مورد تجدید نظر قرار گرفت. تست را می‌توان به صورت فردی یا گروهی اجرا کرد. یک جعبه مداد رنگی، یک مداد سیاه معمولی، پاک‌کن و یک ورقه A ۴ نیز به صورت عمودی در اختیار کودک قرار می‌گیرد. آزمایشگر به کودک می‌گوید: روی این کاغذ یک آدم بکش تا اونجا که می‌تونی قشنگ باشد اگه خواستی اونو رنگ کن. پژوهش‌هایی که درباره‌ی پایایی و اعتبار یا تایید نتایج آزمون ترسیم آدمک انجام شده اند به یافته‌های بسیار رضایت‌بخشی دست یافته‌اند تا جایی که مک‌آور بر این باور است که ترسیم آدمک می‌تواند به منزله‌ی امضای شخصی ترسیم‌کننده تلقی گردد (خسروی و همکاران، ۱۳۸۸).

پرسشنامه اجتماعی واینلند

مقیاس بلوغ اجتماعی واینلند یکی از مقیاس‌های تحولی است که با میزان توانایی فرد در برآوردن نیازهای عملی خود و قبول مسئولیت سروکار دارد. این مقیاس دارای ۱۱۷ ماده است که در هر ماده اطلاعات مورد نیاز از راه مصاحبه یا خودآزمودنی بدست می‌آید. ماده مقیاس‌های آن به هشت طبقه خودیاری عمومی، خودیاری در غذا خوردن، خودیاری در لباس پوشیدن، خودفرمانی، اشتغال، ارتباط زبانی، جابجایی و اجتماعی شدن تقسیم می‌شود. با توجه به نمره‌های شخص‌روی مقیاس می‌توان سن اجتماعی (SA) و بهره اجتماعی (SQ) را محاسبه کرد. مقیاس واینلند روی ۶۲۰ نفر هنجاریابی شده است. ضریب پایایی آن ۰/۹۲ گزارش شده است (قادرپور و همکاران، ۱۳۹۵).

آزمون توجه بوناردل

از آزمون توجه بوناردل که با عنوان آزمون خط زنی شناخته شده است برای اندازه گیری رشد شناختی کودکان استفاده شده است. این آزمون از تعدادی دایره‌های جهت دار تشکیل می‌شود و آزمودنی می‌باید آزمون را از سمت چپ شروع کند، سطر به سطر پیش برود و علائمی که به سه علامت بالای صفحه شباهت دارند، هر چه سریع‌تر خط بزند. در ادامه، تعداد علائم درست خط خورده، علائم غلط خط خورده و علائم فراموش شده محاسبه می‌شود. مدت زمان آزمون ۱۰ دقیقه است و در پایان برای ثبت نمره‌ی آزمون، تعداد علائم درست خط خورده و فراموش شده‌ی هر ورقه شمارش می‌گردد که برای هر یک از علائم درست خط خورده، یک امتیاز مثبت و برای هر یک از علائم غلط خط خورده و علائم فراموش شده، نیم امتیاز منفی در نظر گرفته می‌شود و جمع جبری امتیازات مثبت و منفی، کارآمدی آزمودنی را تشکیل می‌دهد. پایایی این ابزار به روش بازآزمایی با فاصله‌ی زمانی دو هفته بر روی ۳۰ دانش آموز دبیرستانی که به تصادف انتخاب شده بودند، ارزیابی گردید و ضریب همبستگی پیرسون (۰/۹۵) به دست آمد (صالحی و همکاران، ۱۳۹۶).

تجزیه و تحلیل آماری

برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها و تجانس واریانس‌ها به ترتیب از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف و لوین استفاده شد. مقایسه میانگین داده‌ها با استفاده از آزمون تحلیل واریانس دو طرفه بین آزمودنی‌ها انجام شد. تجزیه و تحلیل آماری با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۱ و در سطح معنی‌داری ($P > 0.05$) انجام گرفت.

یافته‌ها

نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنوف و آزمون لوین در تمامی شاخص‌ها ($p > 0.05$) بود که دلالت بر نرمال بودن توزیع داده‌ها و تجانس واریانس‌ها داشت. به منظور مقایسه جداگانه و تعاملی بین آزمودنی‌ها برای مقایسه دو گروه وضعیت اجتماعی-اقتصادی و دو گروه سنی برای هر متغیر وابسته (میزان توجه، بهره‌ی هوشی و رشد اجتماعی) از آزمون تحلیل واریانس دو طرفه استفاده شد. نتایج آزمون تحلیل واریانس دو طرفه در مورد متغیرهای میزان توجه و بهره‌ی هوشی به ترتیب نشان داد که اثر اصلی در هر دو گروه وضعیت اجتماعی-اقتصادی ($F(1,119)=46/88$; $P=0/0001$; $\eta^2=0/283$) و ($F(1,119)=11/5$; $P=0/0001$; $\eta^2=0/097$) و ($F(1,119)=4/62$; $P=0/0001$; $\eta^2=0/178$) و ($F(1,119)=25/72$; $P=0/0001$) معنی‌دار می‌باشد. بدین معنی که بین میزان توجه و بهره‌ی هوشی آزمودنی‌ها در گروه‌های مختلف، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. با این وجود، اثر تعاملی بین گروه‌های آزمایشی در مورد متغیرهای میزان توجه ($F(1,119)=0/01$; $\eta^2=0/001$; $P=0/685$) و بهره‌ی هوشی ($F(1,119)=0/16$; $P=0/947$; $\eta^2=0/0001$) معنی‌دار نبود. بدین معنی که گروه‌های آزمایشی با توجه به وضعیت اجتماعی-اقتصادی و سنی متفاوت نسبت به یکدیگر نتایج متفاوتی نداشتند. با این حال، در رابطه با متغیر رشد اجتماعی نتایج آزمون تحلیل واریانس دو طرفه نشان داد که اثر اصلی در گروه وضعیت اجتماعی-اقتصادی ($F(1,119)=0/373$; $\eta^2=0/0001$) و ($F(1,119)=71/10$; $P=0/0001$) معنی‌دار بود، ولی در گروه سنی ($F(1,119)=0/800$; $P=0/373$; $\eta^2=0/007$) معنی‌دار نبود. بدین معنی که بین میزان رشد اجتماعی آزمودنی‌ها در گروه‌های با وضعیت اجتماعی-اقتصادی مختلف

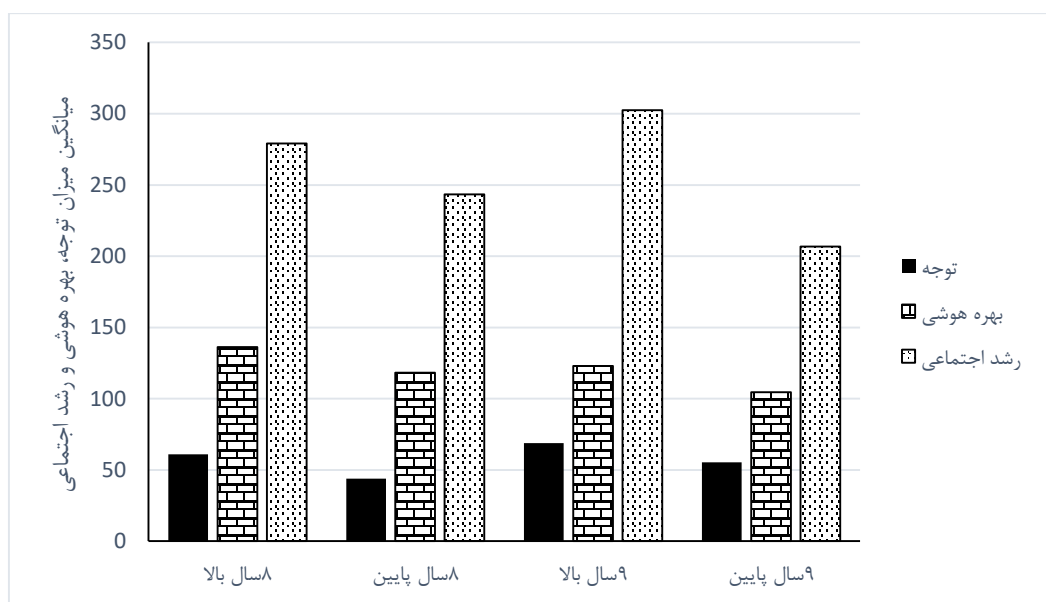
تفاوت معنی‌داری وجود دارد، ولی بین میزان رشد اجتماعی آزمودنی‌ها با گروه سنی مختلف، تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. بر خلاف دیگر متغیرها، اثر تعاملی بین گروه‌های آزمایشی در مورد متغیر رشد اجتماعی ($\eta^2 = 0/112$ ؛ $P = 0/0001$)؛ $P = 0/0001$ ؛ $F(1,119) = 15/02$ معنی‌دار بود. بدین معنی که گروه‌های آزمایشی با توجه به وضعیت اجتماعی-اقتصادی و سنی متفاوت نسبت به یکدیگر نتایج متفاوتی داشتند (جدول ۱) (شکل ۱ و ۲).

جدول ۱. تفاوت گروه‌ها در شاخص‌های توجه، بهره‌های هوشی و رشد اجتماعی

سطح معنی‌داری	وضعیت اجتماعی-اقتصادی پایین		میانگین وضعیت اجتماعی-اقتصادی بالا		شاخص‌ها
	سال ۹	سال ۸	سال ۹	سال ۸	
$P = 0/0001$	۵۵/۴۶	۴۴	۶۸/۸	۶۱/۳	توجه
$P = 0/0001$	۱۰۴/۶۳	۱۱۸/۲۷	۱۲۲/۹۸	۱۳۶/۲۷	بهره هوشی
$P = 0/0001$	۲۰۶/۷۷	۲۴۳/۳۶	۳۰۲/۵۵	۲۷۹/۱۴	رشد اجتماعی

شکل ۱. اثر تعاملی وضعیت اجتماعی و سن آزمودنی‌ها در مورد متغیر رشد اجتماعی

شکل ۲. تفاوت گروه‌ها در شاخص‌های توجه، بهره هوشی و رشد اجتماعی

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه محققین وضعیت اجتماعی - اقتصادی را به عنوان مفهومی بهم پیوسته در نظر گرفته‌اند که شامل اندازه‌های مبتنی بر منبع و مبتنی بر اعتبار بوده که با وضعیت طبقاتی اجتماعی کودک و نوجوان مرتبط است (طولابی و همکاران، ۱۳۹۵). بنابراین، این موضوع بر کسی پوشیده نیست که جوامع انسانی به طبقات اجتماعی مختلف تقسیم می‌شوند و هر کسی بر حسب برخی معیارهای اقتصادی، تحصیلی، ثروت شخصی و حرفه به طبقه اجتماعی و اقتصادی خاصی تعلق دارد که این طبقات اجتماعی - اقتصادی روی جنبه‌های مختلف زندگی آن‌ها تاثیر گذاشته و باعث مشکلات عمده جسمی، روانی و اجتماعی در آن‌ها می‌شود (اسلامی و همکاران، ۱۳۹۲). از طرفی وضعیت اجتماعی - اقتصادی مناسب امکان تامین احتياجات معیشتی را میسر می‌سازد که مجموعه این عوامل به تقویت میزان توجه و بهره هوشی کودکان کمک خواهد کرد (درستی مطلق و همکاران، ۱۳۹۴).

بر این اساس نتایج تحقیق حاضر در رابطه با تاثیر وضعیت اجتماعی - اقتصادی بر میزان توجه و بهره هوشی دختران ۸ تا ۹ ساله نشان داد که بین میزان توجه و بهره هوشی آزمودنی‌ها در گروه‌های مختلف، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. که این یافته‌ها با نتایج تحقیقات درستی مطلق و همکاران (۱۳۹۴)، نجات و همکاران (۱۳۸۵)، کامکار و همکاران (۱۳۸۰) همسو و با نتایج تحقیقات مشکانی (۱۳۷۷) نا همسو می‌باشد (درستی مطلق و همکاران، ۱۳۹۴، نجات و همکاران، ۱۳۸۵، کامکار و همکاران، ۱۳۸۰ و مشکانی، ۱۳۷۷). به طوری که، درستی مطلق و همکاران در تحقیقی با عنوان نقش عوامل اقتصادی - اجتماعی بر بهره هوشی کودکان دبستانی شهرستان بندرانزلی نشان دادند که میزان بهره هوشی کودکان با عوامل اقتصادی خانواده ارتباط معنی‌داری دارد (درستی مطلق و همکاران، ۱۳۹۴). علاوه بر این، نجات و همکاران نیز در تحقیقی با عنوان ضریب هوشی در کودکان دچار میلومنگوسل ۵ تا ۱۲ ساله گزارش کردند که کودکان برخاسته از خانوارهای فقیر نسبت به خانوارهای غیر فقیر یا غنی بهره هوشی کمتری داشتند؛ که گواه از تاثیر

مثبت عوامل اقتصادی - اجتماعی بر بهره هوشی کودکان را دارد (نجات و همکاران، ۱۳۸۵). همچنین کامکار و همکاران در تحقیقی دیگر با عنوان بررسی وضعیت هوش و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی شهر یاسوج نشان دادند که عواملی نظیر تحصیلات و شغل والدین به عنوان بخش های مهمی از عوامل اجتماعی و اقتصادی رابطه معنی داری با بهره هوشی کودکان داشت (کامکار و همکاران، ۱۳۸۰). در مقابل با نتایج این تحقیق، مشکانی در مطالعه خود نشان داد که بین سطح تحصیلات والدین و وضعیت اقتصادی خانوار با بهره هوشی کودکان ارتباط معنی داری وجود ندارد (مشکانی، ۱۳۷۷). این عدم همراستایی می تواند به دلیل جنس و پایه‌ی تحصیلی آزمودنی باشد به طوری که جنس و پایه‌ی تحصیلی آزمودنی های مشکانی پسران دبیرستانی بوده‌اند ولی آزمودنی‌های تحقیق حاضر را دختران ۸ و ۹ ساله ابتدایی تشکیل داده‌اند. بنابراین ضروری است با توجه بیشتر به وضعیت اجتماعی-اقتصادی والدین و مطالعات گسترده‌تر از افت توجه و بهره هوشی در کودکان کاست و بستری مناسب جهت بنای زیر ساخت های جامعه ای هوشمند و توانا فراهم نمود.

اجتماعی شدن عبارت است از فرایند یادگیری و رشد اجتماعی که هنگام تعامل ما با افراد دیگر اتفاق می‌افتد و با زندگی در محیط اجتماعی کسب می‌شود. رشد اجتماعی، مهمترین تسهیل کننده و نیروی اصلی رشد حرکتی انسان در سراسر زندگی محسوب می شود زیرا بر نقش‌های مورد انتظار جامعه، رفتارها، قوانین و روحیه‌ی جمعی تاکید دارد (قادرپور و همکاران، ۱۳۹۵). از این رو، رشد اجتماعی مهم‌ترین جنبه وجود هر شخص است. چون فرض بر این است که کودکان بدون رشد اجتماعی و داشتن مهارت های لازم قادر نیستند در تعامل اجتماعی با سایرین وظایف خود را انجام دهند (رهنما و علیین، ۱۳۸۴). بنابراین، در تبیین این یافته‌ها باید به این نکته اشاره شود که همان‌طور که گفته شد عوامل متعددی وضعیت اجتماعی-اقتصادی را تحت تاثیر قرار می‌دهند که از میان آن‌ها به طبقه اجتماعی، میزان درآمد، سطح سواد و دانش، سطح اشتغال خانواده و روابط والد-فرزندی به عنوان اصلی ترین عواملی که میزان رشد اجتماعی را تحت تاثیر خود قرار می‌دهند، می‌توان اشاره کرد.

بر این اساس، نتایج تحقیق حاضر در رابطه با تاثیر وضعیت اجتماعی - اقتصادی بر رشد اجتماعی دختران ۸ تا ۹ ساله نشان داد که بین میزان رشد اجتماعی آزمودنی‌ها در گروه های با وضعیت اجتماعی - اقتصادی مختلف تفاوت معنی داری وجود دارد، ولی بین میزان رشد اجتماعی آزمودنی ها با گروه سنی مختلف، تفاوت معنی داری وجود ندارد. با این وجود، اثر تعاملی بین گروه های آزمایشی در مورد متغیر رشد اجتماعی معنی دار بود. بدین معنی که گروه های آزمایشی با توجه به وضعیت اجتماعی-اقتصادی و سنی متفاوت نسبت به یکدیگر نتایج متفاوتی دارند. که این یافته ها با نتایج تحقیقات ابری و همکاران (۱۳۹۰) و قادرپور و همکاران (۱۳۹۵) همسو و با نتایج تحقیقات زارعی و حسنی (۱۳۸۳) نا همسو بود (ابری و همکاران، ۱۳۹۰، قادرپور و همکاران، ۱۳۹۵ و زارعی و حسنی، ۱۳۸۳). ابری و همکاران در تحقیقی با عنوان مقایسه رشد اجتماعی کودکان ۳ تا ۶ سال برخوردار و محروم از خدمات روستامهدها نشان دادند که کودکان برخوردار از خدمات روستامهد نسبت به کودکان نابرخوردار از این خدمات از رشد اجتماعی بالاتری برخوردارند (ابری و همکاران، ۱۳۹۰). علاوه بر این، قادر پور و همکاران در مطالعه‌ای با عنوان مقایسه رشد حرکتی و اجتماعی کودکان دارای مادران شاغل و غیر شاغل گزارش کردند که بین رشد اجتماعی کودکان تفاوت معناداری وجود دارد. بنابراین می‌توان گفت

که بهتر بودن رشد اجتماعی دانش آموزان تابعی از میزان تحصیلات و اشتغال و به دنبال آن وضعیت اجتماعی-اقتصادی بالاتر آن‌ها باشد (قادرپور و همکاران، ۱۳۹۵). در مقابل با یافته های بدست آمده از این تحقیق، زارعی و حسنی در تحقیقی با عنوان بررسی تاثیر خانواده بر رشد اجتماعی دانش آموزان استان کرمانشاه گزارش کردند که همبستگی وضعیت اجتماعی-اقتصادی با رشد اجتماعی دانش آموزان برابر ۰/۲۱- بود؛ یعنی می توان گفت وضعیت اجتماعی-اقتصادی والدین با رشد اجتماعی دانش آموزان رابطه ای ندارد (زارعی و حسنی، ۱۳۸۳). این عدم همراستایی می تواند به دلیل تعداد، جنس و پایه ی تحصیلی آزمودنی باشد به طوری که تعداد، جنس و پایه ی تحصیلی آزمودنی های زارعی و حسنی ۶۲۵ پسر و دختر دبیرستانی بوده اند ولی آزمودنی های تحقیق حاضر را ۱۲۳ دختر ۸ و ۹ ساله ابتدایی تشکیل داده اند. از طرفی زارعی و حسنی برای ارزیابی رشد اجتماعی از پرسشنامه ایس و وایتزمن استفاده کرده اند در صورتی که در تحقیق حاضر از پرسشنامه واینلند با ضریب پایایی ۰/۹۲ استفاده شده است.

با این وجود، در مطالعه حاضر بهره هوشی، میزان توجه و رشد اجتماعی کودکان با پاره ای از عوامل اجتماعی-اقتصادی از جمله جایگاه شغلی، میزان تحصیلات والدین، سطح اقتصادی خانوار و تعداد افراد شاغل خانوار ارتباط معنی داری نشان داد. از آن جا که خانواده اولین جایگاه زندگی اجتماعی فرد است، کودکانی که در کانون اجتماعی خانواده ی مرفه از شرایط مساعدی برای رشد جسمی و ذهنی برخوردارند، در سازگاری اجتماعی، موفق تر از فرزندان خانواده های فقیر هستند. به طوری که شرایط سخت اقتصادی باعث پریشانی های هیجانی والدین می شود. این حالت های هیجانی منفی به طور مستقیم بر ظرفیت والدین برای تربیت و ارتباط با فرزندان آن ها تاثیر می گذارد و در نهایت، به مشکلات سازگاری همچون رفتار ضد اجتماعی، افسردگی، احساس تنهایی و خصومت منجر می شود (شاهسواری، ۱۳۹۱).

بنابراین، ضروری است که دولتمردان با توجه بیشتر به وضعیت اجتماعی-اقتصادی خانوار از جمله فراهم سازی زمینه های مناسب برای ارتقاء سطح درآمد و تحصیلات والدین و انجام مطالعه گسترده تر از افت بهره هوشی، میزان توجه و رشد اجتماعی در کودکان بکاهند و بستری مناسب جهت بنای زیرساخت های جامعه ای هوشمند و توانا فراهم کنند.

منابع

- ابری، س. حاج یوسفی، ع. حاج بابایی، ح. رهگذر، م. (۱۳۹۰) مقایسه رشد اجتماعی کودکان ۳ تا ۶ سال برخوردار و محروم از خدمات روستامهددا (بررسی موردی شهرستان ورامین). فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی. ۱۱ (۴۱): ۳۴۳-۳۶۸.
- اسلامی، ا. محمودی، ا. خبیری، م. نجفیان رضوی، س. م. (۱۳۹۲) نقش وضعیت اجتماعی-اقتصادی (SES) در انگیزه مشارکت شهروندان به ورزش های همگانی-تفریحی. مجله پژوهش های کاربردی در مدیریت ورزشی، دوره ۲، شماره ۳ (۷) پیاپی، ص. ۱۰۴-۸۹.
- آقاپور، س. م. جمشیدیها، غ. ر. فرخی، ا. (۱۳۸۵). بررسی فراتحلیل تعامل رشد حرکتی و اجتماعی. نشریه حرکت. شماره (۲۷). ص. ۱۷۱-۱۵۳.
- حداد، ش. خسروی، م. نجفی، م. صباحی، پ. (۱۳۹۳) مقایسه عملکرد توجه در افراد وابسته و غیر وابسته به مت آمفتامین. مجله روانشناسی بالینی. ۲ (۲۲): ۸۵-۹۴.
- خسروی، م. بیگدلی، ا. خدادادی، ل. (۱۳۸۸). رابطه شدت علائم مشکلات هیجانی و مسائل رفتاری با نحوه ترسیم آدمک در کودکان پیش دبستانی. فصلنامه علمی پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز. ۳ (۱۵). ص. ۹۱-۱۰۸.

- درستی مطلق، ا. ر. صفریور، پ. حسینی، م. معما، ن. صفریور، ح. (۱۳۹۴) نقش عوامل اقتصادی-اجتماعی بر بهره‌هوشی کودکان دبستانی شهرستان بندرانزلی. مجله دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، ۷(۴): ۷۶۱-۷۷۰.
- رهنما، ا. علیین، ح. (۱۳۸۴) مقایسه رشد اجتماعی دانش آموزان شاهد و غیر شاهد شهر تهران. دو ماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه شاهد، سال دوازدهم، شماره (۱۵)، ص. ۳۳-۴۴.
- زارعی، ا. حسنی، ک. (۱۳۸۴) بررسی تأثیر خانواده بر رشد اجتماعی دانش آموزان استان کرمانشاه. مجله پژوهش‌های تربیت اسلامی، ۱: ۱-۳۱.
- شاهسواری، ز. (۱۳۹۱) رشد اجتماعی فرزندان. مجله رشد آموزش مشاور مدرسه، ۷(۲۷): ۱۶-۲۱.
- شهرکی، م. عاقلی، ل. عصار، آ. ع. صادقی، ح. (۱۳۹۵) بررسی عوامل اقتصادی اجتماعی والدین بر سلامت کودکان. فصل نامه علمی پژوهشی طب و تزکیه، ۲۵(۲): ۹۵-۱۰۶.
- صالحی، م. رحیمی، ر. امینی، ح. بیات پور، مریم. (۱۳۹۶) تأثیر فعالیت‌های حرکتی ظریف بر رشد و بهبود توجه دختران دبستانی با تأکید بر روش مونته سوری. مجله رفتار حرکتی، (۲۹)، ص. ۲۳-۵۰.
- طولابی، ز. قدیری، ف. ارشم، س. (۱۳۹۵) تأثیر جنسیت و وضعیت اجتماعی اقتصادی بر رشد مهارت‌های حرکتی درشت و ظریف کودکان ۴/۵ تا ۷ ساله تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه خوارزمی.
- عمارتی، ف. س. نمازی زاده، م. مختاری، پ. محمدیان، ف. (۱۳۹۰) تأثیر بازی‌های دبستانی منتخب بر رشد ادراکی- حرکتی و رشد اجتماعی دختران ۸-۹ سال. مجله پژوهش در علوم توانبخشی، شماره (۵)، ص. ۶۷۳-۶۶۱.
- قادرپور، ع. ا. خلجی، ح. خواجوی، د. (۱۳۹۵) مقایسه رشد حرکتی و اجتماعی کودکان دارای مادران شاغل و غیر شاغل. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده تربیت بدنی دانشگاه اراک.
- کامکار، علی. اکبر تبار طوری، مهدی. فرارویی، محمد. (بررسی وضعیت هوش و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی شهر یاسوج. مجله دانشگاه علوم پزشکی یاسوج، ۶(۲۱): ۳۴-۴۰.
- محرابیان، ق. شفیع‌نیا، پ. حیدری نژاد، ص. مهدی پور، ع. ا. (۱۳۹۵) تأثیر برنامه منتخب، بازی بومی و فعالیت رایج مراکز پیش دبستانی بر رشد حرکتی و اجتماعی کودکان ۶ ساله. پژوهش‌نامه‌ی مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، سال دوازدهم، شماره (۲۴)، ص. ۱۶۰-۱۵۱.
- مشکانی، س. ز. (۱۳۷۷) بررسی عوامل مرتبط با IQ و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مدارس متوسطه. مجله بیماری‌های کودکان ایران، ۴۲: ۵-۸.
- نجات، ف. کاظمی، ش. (۱۳۸۵) ضریب هوشی در کودکان دچار میلو مننگوسل ۵ تا ۱۲ ساله. مجله بیماری‌های کودکان ایران، ۱۶(۳): ۲۵۹-۲۶۴.
- Bradley R. H, Corwyn R. F, McAdoo, H P, "et al", The home environments of children in the United States: Part I, Variations by Ethnic and Income Group, *Child Development*, 2001; 72: 1844-1867.
- Burneo-Garcés C, Cruz-Quintana F, et al, Interaction between socioeconomic status and cognitive development in children aged 7, 9, and 11 years: a cross-sectional study, *Developmental Neuropsychology*, 2018; 44(1): 1-16.
- Espy K A, Molfese V J, Effects of environmental measures on intelligence in young children: Growth curve modeling of longitudinal data, *Merrill-Palmer Quarterly*, 2001; 47: 42-73.
- Gutman M, Sameroff, A, Cole R, Academic growth curve trajectories from 1st grade to 12th grade: Effects of multiple social risk factors and preschool child factors, *Developmental Psychology*, 2003; 39: 777-790.
- Roberts J, Burchinal M. R, Durham M, Parents' report of vocabulary and grammatical development of American preschoolers: Child and environment associations, *Child Development*, 1999; 70: 92-106.